

Ельвіра СИДОРОВА

заступник начальника управління –
начальник організаційно-аналітичного
відділу управління організаційно-
аналітичного забезпечення та
оперативного реагування
ГУНП в Запорізькій області,
доктор юридичних наук, доцент

Дмитро РИЖКІН

старший оперуповноважений в ОВС
1-го відділу (протидії злочинам
в сфері комп'ютерних систем)
Управління кіберполіції
в Дніпропетровській області
Департаменту кіберполіції
Національної поліції України

**ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ДИНАМІКУ
ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

На тлі суттєвих соціально-економічних трансформацій, що стали наслідком запровадження правового режиму воєнного стану у 2022 році, спостерігається помітні зміни тенденції злочинності в Україні. Реакція нашої держави на протиправні дії російської федерації (далі – рф) вплинула не лише на політичну стабільність та безпеку суспільства, а й на економічну сферу. Це пов'язано зі зміною структури управління економікою, перерозподілом фінансових потоків та функціонуванням спеціальних режимів використання державного майна й коштів. Внаслідок цього сформувалися нові передумови для скоєння кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Панасюк О. В. та Кисельов В. М. зазначають, що кримінальні порушення у сфері господарювання слід розглядати як умисні протиправні дії суб'єктів підприємницької діяльності, які безпосередньо пов'язані з їх комерційною активністю та порушують норми як кримінального, так і господарського законодавства. До таких порушень відносяться відмивання коштів, шахрайство, корупційні діяння, недотримання правил ведення бізнесу, вимог охорони праці та інші подібні правопорушення. Вони становлять загрозу економічній безпеці країни, порушують принципи чесної конкуренції, зменшують рівень довіри між бізнес-партнерами та підривають авторитет державних органів [1, с. 220].

За твердженням М. В. Омелян, ці кримінальні правопорушення

об'єднує спільна риса – вони спрямовані на дестабілізацію економічних і фінансових аспектів функціонування держави. Основним об'єктом таких дій є суспільні відносини, що виникають у процесі виробництва, реалізації продукції, виконання робіт та надання послуг [2, с. 26].

З огляду на специфіку видового об'єкта кримінальних правопорушень у досліджуваній сфері, Харитонов С. О. пропонує розділяти їх на такі групи: кримінальні правопорушення у сфері нормальної підприємницької діяльності; кримінальні правопорушення у сфері захисту інтересів кредиторів; кримінальні правопорушення у сфері захисту інтересів акціонерів; кримінальні правопорушення у сфері захисту інтересів споживачів товарів та послуг; кримінальні правопорушення проти фіскальних інтересів держави; кримінальні правопорушення проти інтересів держави у сфері обігу грошей; кримінальні правопорушення проти інтересів держави у сфері обігу товарів; кримінальні правопорушення проти інтересів держави у сфері приватизації [3, с. 438].

З урахуванням такої різноманітності проявів досліджуваних кримінальних правопорушень, виникає об'єктивна необхідність у ґрунтовному аналізі наявних статистичних даних. Метою цього є визначення основних закономірностей, динаміки та структурних змін злочинності в умовах воєнного стану. Для виявлення зазначених тенденцій здійснено аналіз статистичних даних щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень за період 2019–2025 років. Інформаційну базу дослідження становлять офіційні відомості, оприлюднені на вебсайті Офісу Генерального прокурора України (табл. 1) [4].

Назва	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	січень-серпень 2025 року
Загальна кількість кримінальних правопорушень	444 130	360 622	321 443	362 636	475 595	492 479	426 484
Кількість облікованих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності	5 947	5 342	5 469	3 414	4 840	5 139	3 860
Кількість кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, в яких особам вручено повідомлення про підозру	2 094	2 087	2 700	1 405	1 671	2 276	1 672

Табл. 1 Зареєстровані кримінальні правопорушення за 2019-2025 роки

Аналіз загальної структури зареєстрованих кримінальних правопорушень у досліджуваний період свідчить про нестабільність частки кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Наразі у 2019

році цей показник становив 1,34 %, у 2020 році – 1,48 %, а у 2021 році досягнув – 1,70 %, що відображає поступове збільшення питомої ваги таких діянь у загальній кількості зареєстрованих. Проте з початком воєнного стану у 2022 році їх частка різко знизилася до 0,94 %. У наступні роки спостерігається поступове відновлення показників: у 2023 році – 1,02 %, у 2024 році – 1,04 %. Водночас за період січень–серпень 2025 року частка кримінальних правопорушень у господарській сфері дещо зменшилася до 0,91 %, що пояснюється неповнотою даних за поточний звітний період.

З аналізу показників частки випадків вручення повідомлень про підозру відносно загальної кількості кримінальних правопорушень упродовж досліджуваного періоду прослідковується нерівномірна динаміка. У 2019 році вони становили 0,47 %, у 2020 році – 0,58 %, а у 2021 році – 0,84 %, що свідчить про підвищення результативності досудового розслідування.

Починаючи з 2022 року, в умовах воєнного стану, спостерігається істотне зниження цього показника – до 0,39 %, що пояснюється зміною пріоритетів правоохоронної діяльності, ускладненням проведення слідчих дій у зв'язку з окупацією територій та наступними обмеженнями, зумовленими активною фазою бойових дій. У 2023 році тенденція до зменшення збереглася, і показник знизився до 0,35 %, проте вже у 2024 році показник становить – 0,46 %. За січень–серпень 2025 року частка вручення підозр становила 0,39 %.

Беручи до уваги наведене, можна виокремити низку причин, що обумовили відповідну динаміку, які узагальнені у табл. 2.

Таблиця 2

Причини зміни динаміки кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності за період з 2019 по 2025 роки

№ з/п	Період	Характеристика динаміки	Основні причини змін
1.	2019–2021 роки	Поступове зростання кількості кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, що супроводжувалося підвищенням рівня ефективності досудового розслідування.	Активізація діяльності правоохоронних органів та покращення процедур виявлення досліджуваних кримінальних правопорушень, що сприяло підвищенню питомої ваги таких правопорушень у загальній структурі злочинності.
2.	2022 рік	Різке скорочення частки кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.	Введення воєнного стану та зміна пріоритетів правоохоронної діяльності, що обумовлено ускладненням доступу до окупованих територій та обмеження оперативної роботи через активну фазу бойових дій.

№ з/п	Період	Характеристика динаміки	Основні причини змін
3.	2023–2024 роки	Часткове відновлення протиправної активності у сфері господарської діяльності.	Адаптація до умов воєнного стану, що сприяло поступовому зростанню частки вручення повідомлень про підозру, хоча загальна динаміка залишалася нерівномірною через триваючі обмеження.
4.	січень–серпень 2025 року	Тимчасове зниження показників злочинності.	Зумовлено неповнотою звітного періоду та продовженням воєнних викликів, які впливають на економічну стабільність та ефективність правоохоронної діяльності.

Разом із тим доцільно розглядати їх у контексті ширших соціально-економічних процесів, що відбуваються в країні в умовах воєнного стану. У цьому аспекті підтримуємо погляд Д. О. Дружиніна, який справедливо зазначає, що вже нині виникає потреба у формуванні ефективної державної політики щодо запобігання злочинності, особливо економічної. Така політика має стати ключовим елементом внутрішньої стратегії України та включати вдосконалення кримінального, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого законодавства, а також розробку системних заходів для попередження кримінальних правопорушень, зокрема у сфері господарської діяльності [5, с. 102].

Окрему увагу слід приділяти злочинам, пов'язаним з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами та безоплатною допомогою, оскільки цей напрям зараз є актуальним в сучасних умовах. За період з 24.02.2022 слідчими підрозділами підпорядкованими ГУНП в Запорізькій області всього розпочато 27 кримінальних проваджень за фактами незаконних дій, пов'язаних з гуманітарною допомогою, благодійними жертвами та безоплатною допомогою. Повідомлено про підозру 7 особам на 17 епізодів злочинної діяльності у 7 кримінальних провадженнях. До суду скеровано 5 обвинувальних актів по 5 кримінальним провадженням.

Одне з ключових питань на теперішній час є і охорона об'єктів критичної інфраструктури. Поліцією охороняється 729 об'єктів критичної інфраструктури та забезпечення життєдіяльності населення, зокрема 38 об'єктів, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки Запорізької області.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» державні органи та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, особи, громадяни та об'єднання громадян зобов'язані сприяти суб'єктам забезпечення кібербезпеки, повідомляти

відомі їм дані щодо загроз національній безпеці з використанням кіберпростору або будь-яких інших кіберзагроз об'єктам кібербезпеки, кібератак та/або обставин, інформація про які може сприяти запобіганню, виявленню і припиненню таких загроз, протидії кіберзлочинам, кібератакам та мінімізації їх наслідків [6].

Наразі Національна поліція, відповідно до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», у встановленому порядку виконує такі основні завдання: забезпечує захист прав і свобод людини й громадянина, інтересів суспільства та держави від кримінально протиправних посягань у кіберпросторі; здійснює заходи із запобігання, виявлення, припинення та розкриття кіберзлочинів; підвищує поінформованість громадян щодо безпеки в кіберпросторі.

Після початку повномасштабного вторгнення фахівці кіберполіції активно залучалися до протидії державі-терористу у кіберпросторі, забезпечення інформаційного захисту об'єктів критичної інфраструктури та реагування на кіберінциденти, пов'язані з війною.

Отже, введення воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на динаміку вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Зменшення їх кількості зумовлене зміною пріоритетів правоохоронних органів, які зосередилися на забезпеченні національної безпеки, охороні громадського порядку, протидії терористичним загрозам, виявленні диверсій та захисті об'єктів критичної інфраструктури. Варіативність показників вручення повідомлень про підозру відображає процес адаптації органів правопорядку до нових умов роботи і підкреслює потребу в здійсненні подальших наукових дослідженнях у цій сфері.

1. Панасюк О.В., Кисельов В.М. Склад та види кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Наше право. 2023. № 2. С. 219–223.

2. Омелян, М. В. Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії : 081 – Право. Державний податковий університет, Міністерство Фінансів України. Ірпінь, 2024. 187

3. Харитонов С.О. Система кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності. Право і суспільство. 2023. № 6. С. 434–438.

4. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>

5. Дружинін Д. О. Злочинність у сфері господарської діяльності: актуальні питання щодо запобігання. *Ірпінський юридичний часопис: науковий журнал*. 2023. Вип. 4 (13). С. 98–105.

6. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.